

Samen werken aan een vitale mienskip

Denk groots, begin klein

Uitvoeringsprogramma inwoners- en overheidsparticipatie 2018-2022

Gemeente Achtkarspelen

Anna Dora Winius

December 2018

Inhoudsopgave

Inleiding	3
De kansen die dit programma biedt:	6
Waarden, gedrag en werkwijze: randvoorwaarden	6
Programmastructuur	7
Programmaevaluatie	7
A. Inspraak – inwonersparticipatie	8
Doelstelling	9
Waarden, gedrag en werkwijze: randvoorwaarden	9
Actieplan	11
B. Initiatieven – overheidsparticipatie	13
Doelstelling	14
Waarden, gedrag en werkwijze: randvoorwaarden	14
Actieplan	16
C. Gemeentelijke organisatie	18
Doelstellingen	19
Waarden, gedrag en werkwijze: randvoorwaarden	20
Actieplan	22
Waar komt de informatie in dit programma vandaan?	24

Inleiding

De dynamiek van de samenleving verandert. Maar wat wordt er dan zo anders? En wat betekent dat voor de gemeente Achtkarspelen? Om daarachter te komen eerst een korte terugblik in de Nederlandse (politieke) geschiedenis. Vervolgens wordt de huidige situatie van de gemeente Achtkarspelen geschetst om uiteindelijke te komen tot een toekomstperspectief.

Historisch kader

De term participatiesamenleving kwam in 2013 niet uit de lucht vallen. Al in 1991 sprak PvdA-leider Wim Kok het PvdA-congres toe met de woorden: 'Wij zitten nu in een overgangsfase: van een verzorgingsstaat naar een participatiesamenleving'.

Premier Balkenende noemde het in 2005 en in 2013 lanceerde het kabinet Rutte de participatiesamenleving dus opnieuw via de troonrede. Daarmee is de term al bijna 25 jaar oud.

Maar bestaat de participatiesamenleving al niet veel langer, zonder het zo te benoemen? Onze voorouders waren toch ook gewend om voor elkaar te zorgen, in gezins- en familieverband, binnen de gemeenschap en op het niveau van de samenleving?

Kijk maar naar organisaties als het Rode Kruis, sinds 1864 actief als vereniging van vrijwillige hulpverleners. Of de Koninklijke Nederlandse Redding Maatschappij, in 1824 opgericht door verontruste burgers nadat veel mensen waren verdronken in zee. Ook dan al gaat het om burgers die vrijwillig de verantwoordelijkheid nemen om hulp te bieden of levens te redden.

De participatiesamenleving is dus echt niet van vandaag of gisteren.

Bron: [Movisie](#)

Wat maakt het dan nu een relevant onderwerp?

Met de overgang van de verzorgingsstaat naar de participatiesamenleving vindt decentralisatie van wet- en regelgeving plaats. Deze decentralisaties vinden in eerste instantie plaats binnen het sociaal domein, denk aan de Jeugdwet, de Participatiewet en de Wet Maatschappelijke Ondersteuning. Het onderliggende idee was dat de kwaliteit van de geboden zorg en ondersteuning een belangrijke impuls zou krijgen omdat de gemeente dichter bij haar inwoners staat dan elke andere overheidsinstantie en daardoor de beste inschatting kan maken wat nodig is om zo maatwerk te leveren. Ondertussen is het Ruimtelijk Domein ook bezig met een grote decentralisatie: de Omgevingswet. En de komende energietransitie gaat ook gepaard met veel inwonersinitiatieven.

In combinatie met de decentralisaties, de technologische innovaties, demografische ontwikkelingen, politieke verschuivingen worden ook de inwoners mondiger en zelfstandiger zijn dan voorheen. Helder is dat de bestaande organisatiestructuren niet meer aansluiten bij de behoefte vanuit de samenleving. Er ontstaat een nieuw sociaal netwerk van gedreven inwoners, (sociaal) ondernemers, coöperaties en organisaties. En dat is nodig, want bovenstaande maatschappelijke ontwikkelingen gaan dwars door alle bestaande structuren heen.

Wat betekenen bovenstaande ontwikkelingen voor de gemeente Achtkarspelen?

In februari 2015 is de gemeenteraad gekomen met het initiatiefvoorstel Right to Challenge, door gemeente Achtkarspelen ook wel Rjocht fan Sprekken genoemd. Het college heeft toentertijd besloten om aan de slag te gaan met Rjocht fan Sprekken in het kader van burgerparticipatie (hierna inwonersparticipatie). Helder is dat inwonersparticipatie verder gaat dan het uitdaagrecht.

Inwonersparticipatie gaat over het betrekken van inwoners bij beleidsvorming, -uitvoering en -evaluatie. Als overheid zijn we de regiehouder: wij betrekken inwoners vanuit de gedachte dat er zo kan worden aangesloten op de behoefte van de inwoners; de onderliggende doelstelling van de decentralisaties. Wanneer wij inwoners vragen om bij te dragen aan de ontwikkeling van de gemeente moeten wij onze eigen zaken rond dienstverlening, communicatie en informatievoorziening op orde hebben.

“In de Friese bestuursgeschiedenis is lokale autonomie altijd belangrijk geweest. Friezen hebben een sterk ontwikkelde eigenwaarde. De grondhouding is: wij bepalen zelf wel hoe het er hier, aan toe gaat. Die cultuur werkt nog altijd door in het heden”.

Professor Caspar van den Berg (hoogleraar Global and Local Governance aan de RUG)

Ondertussen organiseert de samenleving zich (gedeeltelijk) zelf. Zo ontstaan er allerhande initiatieven. Neem het Generatiehuis Gerkesklooster Stroobos of het Tilstervangnet. Dit programma gaat een stap verder. Als overheid zijn we niet meer de regiehouder, maar worden we uitgenodigd aan te sluiten op de initiatieven uit de samenleving. En ook hier geldt: de basis moet op orde zijn.

De ervaring van afgelopen jaren, onder andere de bijeenkomst maatschappelijke opgaven 2030 en de workshop inwoners- en overheidsparticipatie, resulteerde in een nieuw initiatiefvoorstel van de gemeenteraad in januari 2018: Kom tot een uitvoeringsprogramma op basis van de volgende uitgangspunten voor inwoners- en overheidsparticipatie. In het coalitieakkoord van de gemeente Achtkarspelen 2018-2022 wordt het als volgt verwoord: “Door open en actief in gesprek te gaan met de *mienskip* op basis van gelijkwaardigheid, wil de gemeente weten wat er leeft en blijf geven er voor de inwoners te zijn. Initiatieven van inwoners worden daarbij verwelkomd en de gemeente denkt graag mee over kansen en mogelijkheden. Er zal worden gewerkt aan het behoud van leefbare, vitale dorpen met goede voorzieningen.”

De uitgangspunten uit het initiatiefvoorstel, tezamen met het coalitieakkoord 2018-2022 gemeente Achtkarspelen hebben geleid tot een programma bestaande uit drie pijlers: inspraak (inwonersparticipatie), initiatieven (overheidsparticipatie) en de gemeentelijke organisatie. De laatste pijler gaat over de impact van inwoners- en overheidsparticipatie op de gemeentelijke organisatie. Denk aan de rol van de raad, van het college en van de ambtenaren. Er moeten nieuwe kaders gesteld moeten worden over het in gesprek gaan met de *mienskip*: wat laten we als overheid los en waar willen we controle blijven houden.

In de rol als volksvertegenwoordiger staat het dienen van het algemeen belang centraal, vooral wanneer het individueel belang het algemeen belang schaadt. Kortom: de rol van de raad wordt versterkt. Zij moet duidelijk communiceren over haar rol, met name naar de inwoners toe.

Wat betekenen bovenstaande ontwikkelingen voor de samenwerking met gemeente Tytsjerksteradiel?

In 2017 is de samenwerking 8KTD geëvalueerd. De beide colleges en raden hebben op grond van het rapport Boogers besloten tot verbetering en doorontwikkeling van de samenwerking 8KTD. Op 19 juli jl. is door de raad van Achtkarspelen besloten om kennis te nemen van het rapport van AEF. De raad is hiermee op de hoogte gebracht van de intenties van het college over hoe de doorontwikkeling van de samenwerking 8KTD verder wordt opgepakt. Dat betekent dat bij nieuw beleid aandacht is voor deze samenwerking.

Gezien de raad van Achtkarspelen sinds 2015 het proces ingang heeft gezet om te komen tot een programma inwoners- en overheidsparticipatie voor de gemeente Achtkarspelen, is het belangrijk aandacht te hebben voor het eigen gelopen proces, het gelopen proces in gemeente Tytsjerksteradiel en het effect van de samenwerking op beide processen en bijbehorende programma's. Daarom eerst een korte schets van het proces en bijbehorende resultaten van de gemeente Tytsjerksteradiel.

Naar aanleiding van de transitie binnen het sociaal domein is in maart 2015 een klankbordgroep Kanteling Sociaal Domein van de raad Tytsjerksteradiel ingesteld. In deze klankbordgroep werd ook het onderwerp inwoners- en overheidsparticipatie opgenomen en is er in 2015 een eerste [startnotitie](#) Kanteling en overheidsparticipatie opgeleverd. Ook in Tytsjerksteradiel heeft de samenwerking tussen ambtenaren, collegeleden en raadsleden centraal gestaan en is volop aandacht geweest voor rolbepaling en cultuurverandering.

In 2017 zijn onder leiding van Marije van de Berg verschillende bijeenkomsten voor de raad georganiseerd over nieuwe democratie (voor een impressie van de inhoud van deze bijeenkomsten, lees [deze](#) uitnodiging). Dit heeft uiteindelijk geleid tot een set van [democratische waarden](#) waarmee de gemeenteraad van Tytsjerksteradiel de uitgangspunten voor inwoners- en overheidsparticipatie heeft gevormd.

Gelijk als in de gemeente Achtkarspelen zijn de inwoners van de gemeente Tytsjerksteradiel ook proactief en komen met ideeën en initiatieven richting de gemeente. Ook daar is de behoefte om een structuur te organiseren waarbinnen de inwoners zo effectief mogelijk ondersteund kunnen worden. En ook daar staat de samenwerking tussen inwoners, de ambtelijke organisatie, het college en de gemeenteraad centraal.

Het biedt meerwaarde te onderzoeken waar de samenwerkingsmogelijkheden liggen en vooral ook om van elkaar te leren als het over de samenwerking tussen inwoners en gemeente gaat. Dat betekent dat tegelijkertijd ten tijde van dit programma er wordt onderzocht hoe het programma van Tytsjerksteradiel en Achtkarspelen zoveel mogelijk op elkaar afgestemd kunnen worden zodat er een zo effectief mogelijke samenwerking ontstaat tussen beide gemeenten.

De kansen die dit programma biedt:

- Aansluiting op de behoefte van inwoners door te weten wat er leeft in de dorpen
- Inwoners kunnen gestructureerd invloed uitoefenen op bestaand of nieuw beleid, waarin de wederzijdse verwachtingen helder zijn
- De betrokkenheid en het eigenaarschap voor de eigen leefomgeving wordt vergroot
- Bevorderen van een integrale werkwijze die de inwoner efficiënt en effectief bedient
- Bevorderen van de dienstverlening aan inwoners

Waarden, gedrag en werkwijze: randvoorwaarden

De essentiële vraag is: wat voor overheid willen wij in deze veranderende tijden zijn? Hoe willen we bovenstaande doelstellingen realiseren en wat voor manier van werken vraagt dit? Als gemeente is onze formele rol het dienen van het algemeen belang en daar waar het moet keuzes maken. Ook wil de gemeente haar samenleving faciliteren, waarderen en begrenzen. Begrenzen gaat over wet- en regelgeving en keuzes maken als het individueel belang het algemeen belang schaadt, terwijl faciliteren en waarderen vraagt om communicatieve vaardigheden, zoals luisteren en samenwerken en dat het liefst ook nog integraal.

Voor zowel de overheid als de inwoners is dit nieuw. Professionals worden uitgenodigd om ruimte te creëren, terwijl ze gewend zijn leiderschap te tonen en inwoners worden uitgenodigd tot actief burgerschap, terwijl zij gewend zijn geleid te worden. Met als gevolg dat men weerstand voelt. Vaak uit onwennigheid en allerlei vragen die de nieuwe rol met zich meebrengt. Een eerste reactie is dan een terugval in het bekende patroon: leiden en geleid worden. De uitvoering van dit programma heeft daarom een creatieve en constructieve aanpak nodig en vooral moed om door te zetten. De eerste stap is het omgaan met verwachtingen, vooral naar inwoners toe. Het helpt om zo snel mogelijk een tijdspad te maken en de werkwijze van de overheid uit te leggen. De tweede stap is het toepassen van een vernieuwende werkwijze (zie kader).

Een vernieuwende werkwijze waarin prioriteiten verschuiven

Contact gaat voor de inhoud

investeer in het leren kennen van de ander, de inhoud volgt vanzelf

Focus op de kracht in plaats van het probleem

de kracht zit in de mensen zelf, vind die en bouw haar uit

Begin met onderzoeken in plaats van het aanbieden van oplossingen

dat betekent vragen naar de wens/het doel in plaats van wat er nodig is

Programmastructuur

Het onderwerp laat zich niet gemakkelijk vatten. Het gaat over een tussenfase waarin we willen loskomen van bestaande structuren en systemen, maar ook niet exact weten hoe die nieuwe structuur er uitziet. Wel dat de relatie tussen de gemeente en de *mienskip* meer centraal staat. Om zorgvuldig om te gaan met die relatie is dit programma verbonden met het Dienstverleningsplan 2018-2022, de welzijnsopdracht 2018-2020, de aanstaande omgevingsvisie, het ICT-plan, de energietransitie, de woonvisie, gezondheidsbeleid enz. Allen vanuit het gemeenschappelijk doel: vitale dorpen en tevreden inwoners in de gemeente Achtkarspelen.

Dit programma kent drie pijlers:

- A. Inspraak – inwonersparticipatie: de gemeente nodigt haar inwoners uit tot meedenken
- B. Initiatieven – overheidsparticipatie: inwoners nodigen de gemeente uit tot meedenken en meedoen
- C. Gemeentelijke organisatie: de randvoorwaarden voor het laten slagen van inwoners- en overheidsparticipatie

Programmaevaluatie

Het programma bevat een vierjarenplan. Er zijn met name projecten en taken geformuleerd voor de eerste twee jaar. Dat betekent niet dat er over drie jaar geen projecten of taken meer liggen, maar dat er bij elke jaarlijkse evaluatie wordt gekeken welke resultaten zijn behaald en welke resultaten we willen uitwerken in vervolgprojecten of taken. De ambitie zoals geformuleerd in het verbeterplan bedrijfsvoering gaat ook over de monitoring en rapportage van meerjarige uitvoeringsprogramma's. Op deze wijze kan gestructureerd gewerkt en geëvalueerd worden aan het programma.

De evaluatie vindt interactief met alle betrokkenen plaats. Het resultaat van die evaluaties zal zijn dat er projecten worden toegevoegd, worden gestopt of misschien worden uitgebreid. Ook zullen sommige projecten en taken zich omzetten tot structureel beleid.

Helder is dat bij elke evaluatie de vraag centraal staat: Wanneer is dit programma geslaagd? Het antwoord op die vraag is: Het programma is geslaagd als er thematisch wordt samengewerkt. Dat betekent niet alleen samenwerken binnen de vier muren van het gemeentehuis, *voor* inwoners, maar vooral samenwerken daar waar het gebeurt, *met* inwoners. Ook is het programma geslaagd als onze inwoners en (maatschappelijke) organisaties de samenwerking met de gemeente als constructief en prettig ervaren. De meetbaarheid zal verder worden uitgewerkt, een instrument zou de [MKBA](#) van het CPB kunnen zijn.

N.B. de bedragen opgenomen in dit programma gelden eerst voor de duur van twee jaar. In de programmaevaluatie is aandacht voor het effect en succes van de inzet van de middelen en de eventuele voortzetting daarvan.

A. Inspraak – inwonersparticipatie

Inspraak bestaat in twee varianten: het college vraagt advies op beleidsontwikkeling, -uitvoering of -evaluatie of het college en/of de raad krijgt ongevraagd advies (in de breedste zin) vanuit de samenleving. Voor inwoners zijn meedenken en mening geven de belangrijkste redenen om deel te nemen aan inspraakorganen.

De vormen van inspraak binnen de gemeente Achtkarspelen zijn nu:

- Georganiseerd door de gemeente (Bijv. inspraak op ruimtelijke plannen, informatiebijeenkomsten herinrichtingsprojecten, glasvezel)
- Dorpsbelangen – een informeel adviesorgaan met eigen budget vanuit de leefbaarheidssubsidie
- Ondernemersverenigingen – een informeel adviesorgaan gericht op de ondernemers in de dorpen
- Sportverenigingen – een belangrijke ontmoetingsplek van het dorp hier vindt steeds meer maatschappelijke betrokkenheid plaats (o.a. SC Twijzel, TSO)
- Cliëntenparticipatie via adviesraden (vanuit de WMO, Jeugd- en Participatiewet) – een formeel adviesorgaan met eigen budget
- Cliëntervaringsonderzoeken vanuit de WMO en de Jeugdwet waarbij aanmeldingen binnenkomen om mee te denken
- Digitaal inwonerspanel (in oprichting in samenwerking met team Dienstverlening om verdieping te krijgen in uitgevoerde enquêtes als de burger- en ondernemerspeiling (vrijwillige aanmelding))

Er bestaan vele vormen van inspraak en het betrekken van inwoners, allen vanuit goede intenties. Inwoners, verenigingen en dorpsbelangen ervaren het echter regelmatig als inefficiënt en voelen zich vooral overvraagd. Ook zijn de deelnemers vaak dezelfde personen. Ook is een actueel thema voor dorpsbelangen, adviesraden en verenigingen het vinden en behouden van (bestuurs)leden en de representativiteit van gegeven advies: “wie vertegenwoordigen wij?”.

“Democratie is niet alleen je mening geven. Democratie is ook luisteren.”

Herman van Rompuy (eerste voorzitter Europese Raad)

Uit de eerste resultaten van het inwonerspanel blijkt dat de volgende uitgangspunten voor inwoners het belangrijkst zijn als het gaat om inspraak:

- Duidelijk zijn: wat voor vormen van inspraak zijn er en wat is de doelstelling van de inspraak?
- Open en transparant werken: oprechte interesse voor de mening van inwoners, luisteren naar wat er gezegd wordt (kortom: serieus nemen van de deelnemers) en laten zien wat er met de input gedaan wordt
- Actief contact zoeken met inwoners door een leuke actie op te zetten, sociale media te gebruiken en bestaande netwerken te betrekken

N.B. Deelname van inwoners is vanuit persoonlijke interesse of motivatie en die heeft veelal te maken met de directe leefomgeving

Doelstelling

Als gemeente willen we in 2022 bereikt hebben dat er een communicatiestructuur is gerealiseerd waarmee we aan kunnen sluiten bij de leef- en belevingswereld van inwoners. Het gaat zowel om de incidentele signalen, als om de trends in de samenleving en het daarop kunnen anticiperen.

Dit sluit aan op de kansen zoals genoemd in de inleiding:

- Aansluiting op de behoefte van inwoners door te weten wat er leeft in de dorpen
- Inwoners kunnen gestructureerd invloed uitoefenen op bestaand of nieuw beleid, waarin de wederzijdse verwachtingen helder zijn
- De betrokkenheid en het eigenaarschap voor de eigen leefomgeving wordt vergroot (bijvoorbeeld via de [omgevingsdialoog](#))
- Voorkomen van het overvragen van inwoners

Waarden, gedrag en werkwijze: randvoorwaarden

De mogelijkheden van inspraak zijn beperkt. Inwoners nemen deel vanuit persoonlijke interesses of belangen. Dat betekent niet altijd een representatieve, maar wel een waardevolle uitkomst. De mogelijkheden worden ook beperkt doordat inspraak veelal aanbodgericht georganiseerd is en niet helder is wat de meerwaarde van deelname voor de inwoner is. Met de volgende randvoorwaarden willen we dit voorkomen en aan de doelstelling werken:

- Het [afwegingskader](#) inwonersparticipatie is een simpel instrument om te toetsen of bijvoorbeeld een beleidsplan geschikt is voor inwonersparticipatie
- Vanaf de start helder zijn in wat de deelnemers kunnen verwachten
- Als politiek [durven kiezen](#) en knopen doorhakken, vooral wanneer individueel belang het algemeen belang schaadt; er is vooral behoefte aan duidelijkheid
- Het gaat om vindplaats gericht denken en werken: daar zijn waar de mensen en de betrokkenen zijn; aansluiting op netwerken en persoonlijk contact zijn daarin de succesfactoren
- Persoonlijke en kleinschalige (3-5 personen) gesprekken in een prettige omgeving (denk aan daglicht en ruimte) leiden tot een omgeving waarin mensen zich prettig voelen en zich openstellen. Een goede gastheer zijn is daarin belangrijker dan sterk leiderschap. Dat betekent overigens niet dat een bijeenkomst maar uit max. 5 personen kan bestaan, maar wel dat er in een grotere bijeenkomst aandacht moet zijn voor de groepsgrootte in relatie tot de gewenste uitkomsten. Houdt het thema klein en behoud de focus daarop. De positieve reacties op de bijeenkomst over maatschappelijke opgaven wijst ook in die richting.
- [Deel goede voorbeelden](#) van succesvolle samenwerkingstrajecten met inwoners en zorg dat collega's de nieuwe aanpak zien en ervaren; kortweg: laat zien hoe kennis van buiten naar binnen kan worden gehaald en hoe dit past binnen het beleidsproces.

Knelpunten

Mensen willen niet meer regelmatig 'vergaderen', maar wel op deelonderwerpen betrokken worden die raken aan de eigen leefomgeving. Inwonersparticipatie zal dus vooral kortdurend moeten worden ingericht.

Meebeslissen is lastig want de gemeente is gebonden aan wettelijke verordeningen, landelijke afspraken en bovenlokale samenwerking; inspraak richt zich vooral op meedenken en meedoen. De beslissingsbevoegdheid is en blijft bij de gemeenteraad. Daarmee blijft zij in positie om belangen af te wegen en keuzes te maken.

Het bewaken van het algemeen belang komt onder druk te staan, wanneer er meer ruimte wordt gegeven aan inwoners. Raadsleden kunnen hierdoor het gevoel krijgen dat ze onder druk komen te staan.

Actieplan

Nieuw (cliënten)participatiemodel voor het sociaal domein

Project, oplevering 2019

De gemeente is er voor alle inwoners dat betekent extra moeite doen om de kwetsbare groepen te bereiken door daar te zijn waar de meest kwetsbare groepen zijn. Door de decentralisaties heeft de gemeente grotere en meer diverse cliëntgroepen. Daarnaast willen we kloof tussen actieve inwoners en minder zichtbare en kwetsbare inwoners verkleinen. De huidige adviesraden kunnen daar onvoldoende op inspelen doordat de leden teruglopen, de adviesraden dichterbij de gemeente staan dan bij de doelgroepen zelf. Ook ligt er een (gevoelsmatig) grote verantwoordelijkheid bij de leden als het gaat om het vertegenwoordigen van de doelgroepen en het vraagt een grote tijdsinvestering.

We willen toe naar een model van cliëntenparticipatie dat uitnodigt tot een proactieve houding van inwoners: inwoners die signalen oppikken en zelf onderwerpen agenderen. Het model zal een thematisch karakter krijgen met een kleine stabiele kerngroep, en wordt gezamenlijk met inwoners vormgegeven.

Een gelijk proces loopt in Tytsjerksteradiel

Inwonerspanel

Project, oplevering 2019

Vanuit de gemeente worden regelmatig peilingen of enquêtes gehouden. Deze resultaten zorgen vaak voor een globaal overzicht van wat er leeft. Via het (digitale) inwonerspanel wordt een verdiepingsslag gemaakt. Zo hebben inwoners zich via de burger- en ondernemerspeiling op kunnen geven voor een vervolg. Ook voor een vervolg op de WMO-evaluatie hebben inwoners zich kunnen aanmelden. Met die aanmeldingen wordt nu onderzocht hoe het inwonerspanel zou moeten worden ingericht. Ook hier wordt rekening gehouden met de kwetsbare doelgroepen.

Dit project is in samenwerking met de team Dienstverlening; Tytsjerksteradiel

Contactvormen die aansluiten bij de doelgroep

Project, oplevering 2019

Heldere communicatielijnen: wie is de samenleving en op welk moment? Wat wil je bereiken met het contact en welk resultaat lever je terug aan de inwoners? Deze vragen staan centraal bij elke vorm van contact met inwoners. Persoonlijk contact leggen en via bestaande netwerken mensen benaderen is de meest effectieve werkwijze. Dat betekent dus de dorpen in. Bijvoorbeeld met een koffiekar. De ontwikkelingen rondom de 8K-app, een project vanuit Dienstverlening, worden hier ook in meegenomen.

Schouw

Taak/integreren in werkzaamheden, oplevering 2020

Inwoners en ambtenaren bekijken gezamenlijk welke punten in de wijk of op straat verbeterd kunnen worden, ook wanneer het gaat om gezondheid

Ook als raadslid op locatie kijken, inwoners/ervaringsdeskundigen uitnodigen en in gesprek gaan

Als gemeente vooral ook luisteren, wat is er aan de hand. Vanuit het fysieke domein gebeurt dit al bij herinrichtingstrajecten en zou uitgebreid kunnen worden. Daarnaast is uitbreiding mogelijk naar het sociaal domein en mienshipsinitiatieven: het gesprek aangaan op de plek waar het speelt om te laten zien waar het om gaat.

Zo kan er ook aansluiting gevonden worden bij eventuele dorps- en buurtdoelen of dorpsvisies. Door in de wijk te zijn verbinden mensen zich gemakkelijker aan de ontwikkelpunten.

Deze fase doet er echt toe voor inwoners, ondernemers, cliënten, patiënten en klanten. Er is vanuit inwoners behoefte aan positieve ondersteuning, vooral als er aangesloten wordt bij de gemeentelijke doelstellingen.

Beeldvorming is belangrijk bij nieuwe initiatieven. Het idee concretiseren is lastig – juist daarin samenwerking tussen inwoners en gemeente/professionals.

Doorontwikkeling dorpsbelangen

Project, oplevering 2021

Veel dorpsbelangen worstelen met hun positie: Spreken wij namens ons dorp? Zijn wij een juiste afspiegeling en vertegenwoordiging van al onze dorpsbewoners? Wat is onze bevoegdheid? In sommige dorpen werken de raden al aan het verbreding en samengaan met andere verenigingen. Bijvoorbeeld Gerkesklooster Stroobos waar de ondernemersvereniging en het dorpsbelang zijn verenigd tot de dorpsraad en Surhuisterveen die werkt met themagerichte werkgroepen. Er is geen actieve vraag gesteld over doorontwikkeling door de dorpsbelangen zelf. Informeel adviesorgaan; helder dat de rol agenderend, inventariserend en die van sparringpartner is.

Een model waarin alle formele inspraakvormen verenigd worden

Project, oplevering 2022

Dat betekent de huidige vormen te verenigen in één model. Het is belangrijk dat eerst alle inspraakvormen helder zijn, denk aan de Omgevingswet. Er zal daarom eerst begonnen worden met inspraak op het sociaal domein.

Dit project is in samenwerking met de team Dienstverlening; Tytsjerksteradiel

B. Initiatieven – overheidsparticipatie

De energie van initiatieven ontstaat doordat inwoners in hun omgeving een behoefte of probleem zien en gedreven zijn dit op te pakken. Hun aanpak is ingegeven door datgene wat zij zien als beste oplossing voor het (maatschappelijk) vraagstuk. De signalen die zij delen zijn daarom altijd belangrijk. Ook als het gaat om het oprichten van nieuwe voorzieningen. Dat is vaak een signaal over de kwaliteit van de huidige voorzieningen.

“Onze inwoners zijn de mensen die het verschil kunnen maken”

Initiatiefnemers hebben vaak een intrinsieke motivatie om een project verder te brengen. De kracht van initiatiefnemers is dat ze de drempel voor gebruikers kunnen verlagen, juist omdat ze bekend zijn bij de omwonenden. Ook kunnen initiatiefnemers dichtbij mensen blijven en krachten mobiliseren. Zij weten wat lokaal werkt. Het hart van de meeste initiatiefnemers ligt bij het handelen. Als gemeente is het de kunst erachter te komen wat de daadwerkelijke behoefte van het initiatief is. Vooral wanneer initiatieven zich verder ontwikkelen: dan hebben ze vaak behoefte aan formele ondersteuning, ook vanuit de overheid.

Definitie inwonersinitiatief

“Onder inwonersinitiatieven verstaan we initiatieven van individuele inwoners of groepjes inwoners die zich inzetten om een bijdrage te leveren aan de (lokale) samenleving. Dat kan te maken hebben met individuele ondersteuning van mede-inwoners, de leefbaarheid van de buurt of de sociale cohesie. Het initiatief kan betrekking hebben op anderen maar ook wel op de initiatiefnemers zelf. Het gaat om de eigen ideeën en inzet van inwoners.”

Movisie, 2018

Doelstelling

Als gemeente willen we in 2022 bereikt hebben dat de gemeenschapskracht gestimuleerd wordt door initiatieven mogelijk te maken, te verbinden en te versterken. Daarvoor vindt samenwerking plaats met alle partners uit de *mienskip* en vormen het plan en de mogelijkheden van het initiatief het uitgangspunt. De overheid treedt daarbij als één geheel op en handelt voortvarend en bewaakt de afstemming en integraliteit tussen initiatieven.

Dit sluit aan op de kansen zoals genoemd in de inleiding:

- Aansluiting op de behoefte van inwoners door te weten wat er leeft in de dorpen
- De betrokkenheid en het eigenaarschap voor de eigen leefomgeving wordt vergroot (bijvoorbeeld via de [omgevingsdialoog](#))
- Bevorderen van een integrale werkwijze die de inwoner efficiënt en effectief bedient
- Bevorderen van de dienstverlening aan inwoners

Waarden, gedrag en werkwijze: randvoorwaarden

Als gemeente hebben we een rol in het verbinden van de informele kant van het initiatief (burenhulp of sociale cohesie) aan de formele kant van de gemeentelijke organisatie (wet- en regelgeving). Wanneer initiatieven serieus worden, schieten we nu vaak als gemeente in de reflex van controleren: (streng) toetsing aan de hand van regels – eigenlijk het institutionaliseren van initiatieven.

Het overbruggen van dit spanningsveld vraagt tijd, denk aan jaren. De eerste stap is bewustwording en het gesprek aangaan met de initiatiefnemers en de ambtenaren over dit spanningsveld, bijvoorbeeld aan de hand van het [ACTIE-instrument](#). Het uitgangspunt daarin is de eigenwaarde en de zelfstandigheid van de initiatiefnemers. Het gaat om inwoners die de verantwoordelijkheid nemen voor de eigen leefomgeving of willen bijdragen aan de gemeenschap. Daarvoor is het belangrijk dat initiatieven worden erkend en gewaardeerd.

De volgende randvoorwaarden helpen bij het realiseren van de doelstelling:

- Het gaat om ervaringsgericht werken: grenzen opzoeken, creatief zijn, durf hebben, ondernemend zijn en (verantwoorde) risico's nemen – er gaat dan weleens iets mis, en het is vooral belangrijk daarvan te leren. Dit blijft lastig, vooral als het gaat om verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid. Als gemeente initiatieven monitoren als ze diensten aanbieden kan een passende oplossing zijn.
- Het begint met het in beeld brengen van de bestaande structuren. Wat hebben we als gemeente al waar inwoners gebruik van kunnen maken en wat hen verder kan helpen? We beschikken als gemeente over een grote variëteit in kennis en vaardigheden.
- Als gemeenteraad de democratische waarden borgen door aan de start van het initiatief aangehaakt te zijn. Het [filmpje](#) Democratisch Zuivere Koffie schetst de meerwaarde daarvan in enkele minuten.
- Het gaat om weten wat we verwachten van een initiatief en het vooral zien als waardevolle aanvulling waarop we kunnen inspelen.
- Het gaat echt over loslaten van controle: Eigenaarschap betekent de regie en de verantwoordelijkheid bij het initiatief laten.
- Als gemeente weten hoe we om willen gaan met financiering, activiteiten en sociaal ondernemerschap: vooraf heldere kaders stellen.

Knelpunten voor de gemeente:

Vraaggericht werken kost in de praktijk veel tijd, mede doordat de gemeente er (nog) niet op is ingericht/beperkte beschikbare capaciteit

Formele zaken als financiën, wet en regelgeving (bijdragen, locaties, concurrentieposities, marktwerking etc.) die beperkend werken

Een initiatief serieus nemen en tegelijkertijd rekening houden met de belangen van andere inwoners vergt lenigheid van de organisatie

De gemeente is log en ondoorzichtig (lengte van procedures, verschillende afdelingen hebben hun eigen prioriteiten waardoor samenwerking soms trager gaat dan gewenst door de initiatiefnemers)

Hoe behoudt de gemeenteraad haar democratische controle en hoe gaat ze om met de precedentwerking (wie streeft welk belang na)?

Is het realistisch en wenselijk om maatschappelijke initiatieven niet alleen te waarderen, maar er zelfs eisen aan te stellen?

Knelpunten vanuit inwoners en initiatiefnemers:

Het vasthouden van de energie en het enthousiasme van de initiatiefnemers

Er wordt in de praktijk veel van initiatiefnemers gevraagd, ook als het gaat om het betrekken van de omgeving

De overheid is beleidsmaker en bepaalt de regels en heeft daarmee een machtspositie

De vraag van het initiatief gaat vaak over financiering en huisvesting (locatie). Dit vraagt vaak een politieke afweging en neemt veel tijd in beslag

Complexe juridische procedures.

Actieplan

Subsidieregeling Mienskipsiniciatieven Achtkarspelen (coalitieakkoord)

Taak, oplevering 2019

Deze subsidieregeling hangt samen met de dag van het initiatief Achtkarspelen.

Programmabegroting 2019; structureel budget €50.000,- op jaarbasis voor de initiatieven en €10.000,- voor de organisatie van de Dag van het Initiatief.

Er vindt harmonisatie plaats, zoals genoemd in het coalitieakkoord met de evenementenregeling voor sport en cultuur en vanuit onderwijs, de regeling voor Gymnastiek, ICT en Muziekonderwijs.

Eén aanspreekpunt binnen de gemeente per initiatief (coalitieakkoord)

Taak, oplevering 2019

De beste werkwijze hiervoor is een initiatief benaderen als project. Elk inwonersinitiatief krijgt een persoonlijk aanspreekpunt (de coördinatie en communicatie wordt verder uitgewerkt) en zal het initiatief integraal en zo snel mogelijk van advies voorzien. Op basis van het uitgangspunt: ja, gaan we ondersteunen, tenzij het echt niet mogelijk is, wenselijk is of kan. Als hulpmiddel wordt een quickscan/stappenplan gemaakt.

Samenwerking met de teams Dienstverlening en Communicatie.

Dag van het initiatief Achtkarspelen

Project, oplevering 2019

Moment waarop initiatieven ideeën delen, een netwerk opgebouwd kan worden, juiste expertise en ondersteuning ingeschakeld kan worden, de gemeenteraad en het college bekend kan raken met initiatieven, en er de mogelijkheid ontstaat om gelijke initiatieven (mentorconstructie) met elkaar te verbinden. Het vergemakkelijkt het vragen van ondersteuning binnen een netwerk, doordat het inwoners met elkaar en andere organisaties in contact brengt. We hoeven als gemeente niet alles zelf te doen, maar kunnen het wel faciliteren.

Samenwerking met de teams Dienstverlening en Communicatie; Tytsjerksteradiel.

Programmabegroting 2019; structureel budget €50.000,- op jaarbasis voor de initiatieven en €10.000,- voor de organisatie van de Dag van het Initiatief.

Onderzoeken of er op termijn een gezamenlijk fonds mogelijk is met stakeholders zoals provincie, oranjefonds en lokale ondernemers.

Aandachtspunt: budgetrecht is rol van de raad.

Dorpsontwikkelingsmaatschappij – ANNO-project

Project, oplevering 2022

De DOM 2.0 heeft als doel om dorpen de kans te geven om een dorpsontwikkelingsmaatschappij op te richten. Zodat zij tot een ontwikkelingsplan kan komen waarbij de kwaliteit van de ruimte en de sociale omgeving centraal staat. Leefbaarheid en toekomstbestendigheid zijn hierin kernbegrippen.

Vanuit Achtkarspelen: Gerkesklooster Stroobos; Vanuit Tytsjerksteradiel: Jistrum.

Programmabegroting 2019; eenmalig €12.500,- cofinanciering Provincie en ANNO €12.500,-
Totaalbudget €25.000,-

Ideeënmakelaar

Project, oplevering 2019

Organisatievermogen van initiatiefnemers is essentieel. Procesondersteuning is nodig om iedereen een kans te bieden om met een initiatief aan de slag te gaan. De vorm zou een voucher zijn die een initiatiefgroep kan inzetten voor een ideeënmakelaar.

Programmabegroting 2019; structureel €7.000,- per jaar

Spreekuur Inwoners dragen tijdens een spreekuur ideeën of initiatieven aan en worden gelinkt aan mogelijke hulpbronnen.

Faciliteren dorpsvisies om de leefbaarheid te versterken (coalitieakkoord)

Taak/integreren in werkzaamheden, oplevering op verzoek van dorpsbelangen

De dorpsvisie is een product van de dorpen. Zij zijn eigenaar en zullen daarmee ook zelf het initiatief moeten nemen om te komen tot een dorpsvisie. De gemeente kan meedenken in het proces (wat staat er voor het dorp op de gemeentelijke planning, aansluiting bij maatschappelijke opgaven). Daarnaast is financiële ondersteuning mogelijk vanuit de leefbaarheidssubsidie die dorpsbelangen ontvangen.

Meetinstrument met maatschappelijke rendement

Project, oplevering 2021

Vergelijking met zorg- en welzijnsinstellingen + het geeft een *energieboost* aan deelnemers bij een positieve beoordeling “waar doen we het voor?” Als gemeente helpen om het maatschappelijk rendement van initiatieven te meten. Wat is de tevredenheid van de gebruikers? Om zo de meerwaarde van initiatieven aan te tonen. Vooral als je die positieve resultaten weer terug communiceert naar je deelnemers levert dat veel positieve energie en motivatie op. Het gaat om de meetbare gegevens in beeld brengen, zoals: *Hoeveel inzet heb je weten te mobiliseren van vrijwilligers en hoeveel deelnemers zijn er en wat is de groei daarvan?*

C. Gemeentelijke organisatie

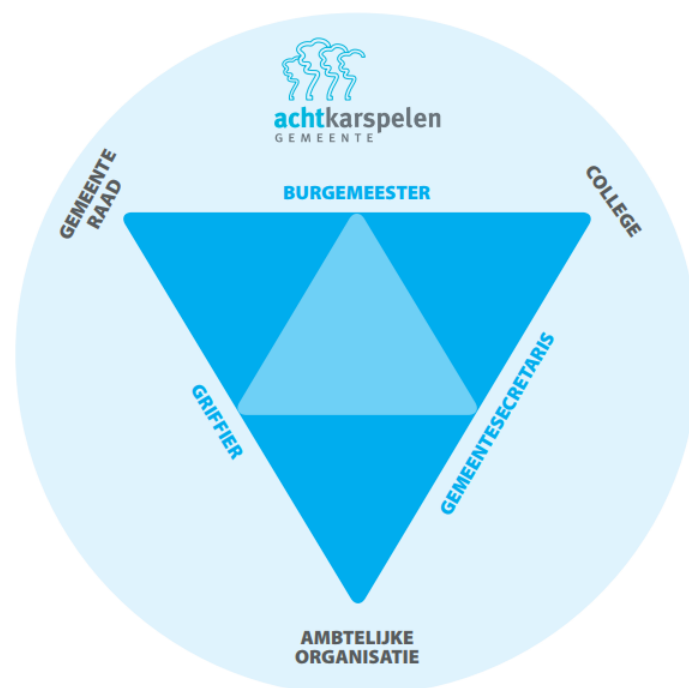
De nieuwe relatie overheid-inwoners speelt een rol in alle transformaties die op ons afkomen: de energietransitie, demografische ontwikkelingen, de omgevingswet en de decentralisaties binnen het sociaal domein. Om die transformaties te realiseren is innovatie essentieel en deze kan gevonden worden in die nieuwe relatie met de samenleving. Dit doet een beroep op facilitering in tijd, maar ook in de vaardigheden die hiervoor gevraagd worden.

Zo zullen communicatieve vaardigheden sterker dan ooit een rol gaan spelen. Want samenwerking beperkt zich niet alleen integraal binnen de gemeentehuismuren, maar gaat over samenwerking met alle betrokkenen. Dit vraagt van leidinggevendenden een strategische inrichting van de teams als het gaat om *samenwerkexperts* en *vakspecialisten*.

“De grootste kracht in de gemeente ligt bij de inwoners zelf. Wees als gemeente nabij.”

Dat heeft een verandering van structuur en van cultuur binnen de gemeenten tot gevolg. Zo zal er een hernieuwde definitie van de verschillende gemeentelijke rollen (zowel ambtelijk als op college en raadsniveau) moeten komen. Altijd vanuit de essentie: hoe blijven we als gemeente dienstbaar aan onze samenleving.

Schematisch ziet de samenwerking er binnen het gemeentehuis als volgt uit:

Signalen, vragen, ideeën en behoeften vanuit onze samenleving komen via alle hoeken binnen. Om onze samenleving vervolgens zo effectief mogelijk te kunnen bedienen is de aansluiting tussen de drie hoeken een essentiële factor en die ligt ook direct in de invloedssfeer van de gemeentelijke organisatie. Daarbij is het maatschappelijk effect en de maatschappelijke meerwaarde altijd het uitgangspunt.

Doelstellingen

Als gemeente willen we in 2022 bereikt hebben dat we een stevige overheid zijn in een actieve samenleving. Dat betekent als gemeente naar buiten treden als één geheel en aangesloten zijn op de bestaande structuren in de samenleving. Ook zijn de processen dusdanig geoptimaliseerd dat de samenwerking tussen de samenleving en de gemeente vergemakkelijkt en wederzijdse verwachtingen van elkaar helder zijn. Met gelijkwaardige kansen voor alle inwoners.

Dit sluit aan op de kansen zoals genoemd in de inleiding:

- Aansluiting op de behoefte van inwoners door te weten wat er leeft in de dorpen
- De betrokkenheid en het eigenaarschap voor de eigen leefomgeving wordt vergroot
- Bevorderen van een integrale werkwijze die de inwoner efficiënt en effectief bedient
- Bevorderen van de dienstverlening aan inwoners met aandacht voor zowel het individueel als het algemeen belang

Waarden, gedrag en werkwijze: randvoorwaarden

Een gedeelte van het beleid van de gemeente komt top-down en een groeiend gedeelte komt van onderop. Beide is nodig. Het gaat als professional of expert er vooral om op het juiste moment in te stappen en vooral om op het juiste moment ook weer uit te stappen. Dus niet vanuit de gedachte dat je wilt dat er wat met je expertise wordt gedaan, maar vanuit de gedachte dat je volgt op wat er nodig is in het proces. Dat betekent dat het kennen van de eigen rol en opdracht essentieel is in het contact met de samenleving.

Inwoners zien de gemeente vooral als eerste aanspreekpunt wanneer het gaat om het realiseren van ideeën. Daardoor wordt zij vooral als financier zien. Terwijl de grootste slagingskans voor initiatieven of ideeën vanuit de samenleving ligt in de inzet van middelen die de buurt zelf tot haar beschikking heeft. Pas dan wordt de onafhankelijkheid en draagkracht van een initiatief geborgd. Dat vraagt een andere grondhouding van medewerkers en ook van inwoners. Als gemeente hebben we de verantwoordelijkheid om de inwoners hierbij te ondersteunen.

“Het vraagt moed om te zeggen ‘je zult het zelf moeten doen’”

Theo van der Veen (buurtwerker Kearn welzijn)

De volgende randvoorwaarden helpen bij het realiseren van de doelstelling:

- Een grotere rol voor de inwoners vraagt juist om een actieve overheid. In deze overgangsfase is het belangrijk om keuzes te maken waar de gemeenteraad wil loslaten en waar zij regie over wil behouden. Vooral in relatie tot het bewaken van het algemeen belang. Dat vraagt betrokkenheid van de gemeenteraad bij de uitvoering van beleid, juist vanuit de controlerende rol die zij heeft.
- De identiteit van medewerkers wordt veelal ontleend aan de expertise, wanneer deze expertise ondergeschikt raakt aan het proces roept dit onzekerheid en soms ook frustratie op. Dat vraagt om medewerkers op te leiden in, en nieuwe medewerkers aan te nemen op, procesgericht werken en denken en flexibiliteit in het schakelen tussen verschillende rollen.
- Het creëren van een omgeving waar mensen zich thuis voelen geldt niet alleen voor bijeenkomsten met inwoners, maar vooral ook voor collega's onderling. Kies voor persoonlijke en kleinschalige gesprekken in een prettige omgeving (denk veel daglicht en ruimte). Dit zorgt voor betrokkenheid en inbreng. Niet vanuit een verplichting maar vanuit de uitnodiging om deel te nemen.
- Weten welke houding en welk gedrag van ambtenaren, collegeleden en raadsleden nodig is om de eigen kracht van de samenleving optimaal te benutten.
- Bewust te zijn van het belemmerende effect van een politiek-bestuurlijke context op de samenwerking met inwoners. Dat vraagt van de gemeenteraad een, zo veel mogelijke, apolitieke houding in de verbinding met en ondersteuning van initiatieven van inwoners.

Knelpunten

De overheid is beleidsmaker en bepaalt de regels. Initiatieven en inspraak passen zowel inhoudelijk als procesmatig (nog) niet in die organisatievorm.

Hoe wordt democratische legitimiteit geregeld? De gemeenteraad stuurt op hoofdlijnen, daarvoor is het belangrijk om met elkaar die hoofdlijnen te definiëren. De omgevingsvisie biedt daar een eerste mogelijkheid voor.

We kunnen niet alles vanuit beheersbaarheid willen blijven bepalen en tegelijk wensen, verlangen en zelfs afdwingen dat de inwoner en diens omgeving de taken uitvoert die er voor hem bedacht zijn. Als gemeente vraagt dat om helderheid: Als de inwoners kiezen (wat wil ik wel en niet doen) heb je er als gemeente belang bij om eerlijke keuzes voor te leggen (wat is er mogelijk).

Een risico is dat de gemeenteraad onvoldoende betrokken wordt bij projecten. Hier ligt een belangrijke taak voor de (proces)ambtenaren en het college. Een mogelijke vorm is om vanuit de driehoek met elkaar om tafel te zitten. Het gezamenlijk uitspreken van een intentie om er met elkaar voor te gaan en elkaar vervolgens aangesloten houden zorgt voor een gelijkwaardige samenwerking. Pas na deze intentie uitspraak kan het ambtelijk apparaat aan de slag met een integraal advies en ook daarin wordt zowel de raad als het college in meegenomen. Bijvoorbeeld door de knelpunten in de driehoek te bespreken en gezamenlijk te zoeken naar oplossingen. Dit raakt ook weer aan het [filmpje](#) Democratisch Zuivere Koffie.

Het is onduidelijk voor inwoners waarom dingen zo formeel zijn. De kwaliteitscyclus dienstverlening zet in op verduidelijking van de formele regels van de gemeente. Daarnaast is het belangrijk vanuit communicatie te werken aan het thema 'hoe werkt een gemeente?'. Ook om zo de verwachtingen beter te kunnen managen.

Actieplan

Functieontwikkeling - omgevingsadviseur

Project, oplevering 2019

Om de Omgevingswet ten volle te benutten en goed uit te voeren is een nieuw soort medewerker nodig: de Omgevingsadviseur. Een spin in het web tussen verschillende afdelingen en processen binnen de eigen organisatie en tussen de eigen organisatie en 'buiten'.

Samenwerking met afdeling Ruimtelijke ontwikkeling en Tytsjerksteradiel.

Dorpennetwerk

Project en daarna taak/integreren in werkzaamheden, oplevering 2019

Het doel is te komen tot een netwerkorganisatie waarin alle thema's met elkaar verbonden zijn, om zo de integrale samenwerking te stimuleren. Het beoogde resultaat zijn snellere acties en oplossingen, zichtbaarheid van de gemeente en haar ketenpartners in de dorpen, het voorkomen van escalatie in zorg-, welzijns- en veiligheidsproblematiek.

Men weet van elkaar wat de functie inhoudt en waar de vindplaats is. Er ontstaan korte lijnen en effectief overleg. Signalen worden gebundeld. Projecten en ontwikkelingen worden gezamenlijk opgepakt en uitgevoerd.

Samenwerking met team Dienstverlening en de dorpencoördinator; Inclusief externe samenwerkingspartners; mogelijkheid om project ook op te starten binnen Tytsjerksteradiel

Heldere rolverdeling

Project, daarna taak/integreren in werkzaamheden, oplevering ?

Het gaat over bewustwording van rollen en daar zuiver in blijven.

Hoe gaan we om met de verschillende rollen binnen de gemeente, vooral in communicatie naar de samenleving toe? Vanuit de [zes adviezen](#) voor een krachtige raad in nieuwe verhoudingen, liggen er handvatten, hoe de verschillende rollen kunnen worden gedefinieerd en hoe de onderlinge samenwerking vormgegeven zou kunnen worden.

Samenwerking met zowel de gemeenteraad, het college, de griffier en het MT; Tytsjerksteradiel

Helpdesk: ik zou graag inwoners willen betrekken, maar hoe?

Project, oplevering 2020

De helpdesk denkt mee over wat je wilt bereiken met de inwoners, wat daarvoor nodig is en hoe de terugkoppeling aan de deelnemers het best gedaan kan worden. Het kan gaan om onderzoeks- of adviesvragen en om bijeenkomsten.

Het verwachtingsmanagement en de werkvorm zijn belangrijke onderdelen. Daarnaast is er aandacht voor verslaglegging: hoe verwerk je alle input tot één verhaal.

Samenwerking met team Dienstverlening; Tytsjerksteradiel.

Onderzoek naar impact op de organisatie: hoe werken wij als gemeente?

Project, oplevering 2020

Samenwerking met de gemeente Tytsjerksteradiel.

Inzicht in werkprocessen, procedures, formats etc.

Project, oplevering 2022

Gericht op contraproductief werken bij het betrekken van inwoners en cliënten. Wat is er nodig om die te veranderen? Wat vraagt dit van formele besluitvorming, medewerkers en inzet van middelen? Dit sluit nauw aan op het Actieplan Dienstverlening (kwaliteitscyclus): thema 1 cultuur en gedrag en dan met name project- en communicatieplan cultuurtraject. Het belangrijkste instrument is de klantreis.

Samenwerking met team Dienstverlening; Tytsjerksteradiel

Waar komt de informatie in dit programma vandaan?

Initiatiefvoorstel Raad - Rjocht fan Sprekken (12/5/2015)

Ambitie Omgevingswet Achtkarspelen (raadsbesluit 16/3/2017)

Maatschappelijke opgaven 2030 Achtkarspelen (14/9/2017)

Workshop inwoners- en overheidsparticipatie (9/11/2017)

Rapportage Twynstra Gudde (nov. 2017)

Initiatiefvoorstel Raad - burgerparticipatie (jan. 2018)

Coalitieakkoord gemeente Achtkarspelen 2018-2022

Project dorpsfoto's uitgevoerd door Kearn (afgerond mei 2018)

Ervaringen uit lopende projecten en initiatieven

Evaluatie gesubsidieerde mienshipsinitiatieven

Landelijke rapportages en artikelen; o.a. over de transformaties van het Sociaal Domein (decentralisaties van de Jeugdwet, Participatiewet en Wet Maatschappelijke Ondersteuning) en het Ruimtelijk Domein (Omgevingswet)